

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทนี้จะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และการทำการวิจัยในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานการขยายโอกาสทางการศึกษาดำเนินการในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินงานการขยายโอกาสทางการศึกษาดำเนินการในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยประชากร 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหาร ได้แก่ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 38 โรงเรียน มีผู้บริหาร 38 คน

กลุ่มที่ 2 หัวหน้าหมวดวิชาของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 38 โรงเรียน มีหัวหน้าหมวดวิชา 304 คน

การวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรรวมทั้งสิ้น 342 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ดังนี้

2.1 ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน

ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9 ลักษณะ เป็นแบบ
ตรวจสอบรายการและคำถามแบบปลายเปิด มี 2 คนคือ

คนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

คนที่ 2 สภาพและปัญหาในการดำเนินงานการขยายโอกาสทางการศึกษา
ตามมาตรการในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

2.2 ชุดที่ 2 แบบสอบถาม เพื่อใช้สอบถามหัวหน้าหมวดวิชาโรงเรียนใน
โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9 ลักษณะแบบสอบถาม
เป็นแบบตรวจสอบรายการและแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 2 คนคือ

คนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คนที่ 2 ปัญหาในการดำเนินงานการขยายโอกาสทางการศึกษาคตาม
มาตรการในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากแบบสอบถามทำการวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่
ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

คนที่ 1 สถานภาพของประชากร

1.1 ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทาง
การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9 ประกอบด้วยครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และ
ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุในช่วง
41 - 50 ปีมากที่สุด และมีอายุราชการ 11 - 15 ปีมากที่สุด ส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน
เป็นระยะเวลา 4 - 6 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่มากกว่าจังหวัดอื่น ส่วนใหญ่
มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี และงานพิเศษที่ทำนอกเหนือจากตำแหน่งหน้าที่ ส่วนใหญ่ทำ
หน้าที่คณะกรรมการกลุ่มโรงเรียน

1.2 ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นหัวหน้าหมวดวิชา ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุในช่วง 21 - 30 ปีมากที่สุด ส่วนใหญ่มีอายุราชการ 1 - 5 ปี ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียน นั้น เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 1 - 6 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่มากกว่าจังหวัดอื่น มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด ส่วนใหญ่สอนจำนวน 12 - 18 คาบต่อสัปดาห์ โดย สอน 2 - 3 รายวิชามากที่สุด และงานพิเศษที่ทำนอกเหนือจากตำแหน่งหน้าที่ ส่วนใหญ่ทำหน้าที่ งานทะเบียนวัดผล งานแนะแนวและงานกิจกรรมนักเรียนมีจำนวนใกล้เคียงกัน

ตอนที่ 2 สภาพการดำเนินงานการขยายโอกาสทางการศึกษาคตามมาตรการในโครงการ ขยายโอกาสทางการศึกษา

2.1 ด้านมาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานโครงการ ส่วนใหญ่ ได้มีการจัดทำแผนงานและแผนปฏิบัติการโดยทุกโรงเรียนได้แต่งตั้งคณะทำงานระดับโรงเรียน ได้มีการจัดทำเอกสารเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการ นอกจากนี้ยังได้จัดแนะแนวการศึกษาแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่บริการมากที่สุด ส่วนใหญ่ได้จัดให้มีการ เยี่ยมชมโรงเรียนที่มีผลงานดีเด่นและได้นำผลมาใช้ในการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียน การสอนมากที่สุด

2.2 ด้านมาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง ทุกโรงเรียนได้จัดให้มีการยกเว้น เงินบำรุงการศึกษาโดยส่วนใหญ่มีการแต่งตั้งคณะทำงานระดับโรงเรียน ได้มีการจัดทำหนังสือให้ยืม เรียนโดยได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนที่มากที่สุด แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดที่พักอาศัย ในโรงเรียนให้แก่ นักเรียนและไม่ได้จัดกิจกรรมให้นักเรียนในบ้านพักช่วยตนเองในการพัฒนามาน และในด้านปัจจัยสี่ ส่วนใหญ่ได้มอบคันการแต่ง เครื่องแบบนักเรียน และได้ดำเนินการลดค่าใช้จ่าย ด้านกิจกรรมต่าง ๆ โดยได้จัดหาทุนการศึกษาให้แก่ นักเรียนมากที่สุด

2.3 ด้านมาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว ส่วนใหญ่ ได้ดำเนินการ เพื่อผลิตและประกอบอาหารสำหรับนักเรียนที่โรงเรียนและที่บ้านของนักเรียน ได้ ดำเนินการจัดหาจัดสร้างแหล่งน้ำหรือที่เก็บน้ำที่โรงเรียน แต่ส่วนใหญ่ไม่มีโครงการจัดหาจัดสร้าง แหล่งน้ำหรือที่เก็บน้ำที่บ้านของนักเรียน ส่วนใหญ่ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองใน ด้านเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้และเครื่องมือเครื่องใช้ โดยจัดสอนในวิชาการงาน - อาชีพ ได้มี การให้นักเรียนช่วยกันพัฒนามานหรือที่อยู่อาศัยโดยการพัฒนาแบบบ้านตามโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองมากที่สุด สำหรับโครงการให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านการป้องกันโรคภัยนั้น

ส่วนใหญ่ดำเนินการโดย เข็ญ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้และตรวจสอบสภาพนักเรียน ได้จัดให้มีโครงการให้นักเรียนปลูกสมุนไพรที่โรงเรียน ส่วนการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพท้องถิ่น ยังไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจังที่จะให้นักเรียนยึด เป็นอาชีพได้ สำหรับการประสานงานกับ วิทยากรในท้องถิ่นหรือสถานประกอบการได้ดำเนินการโดย เข็ญ เจ้าของกิจการมาให้ความรู้ เป็น ครึ่งคร่าว ส่วนโครงการหารายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนได้จัดให้มีการปลูกผักสวนครัวและ เลี้ยงสัตว์ แต่การตั้งสหกรณ์โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการ และส่วนใหญ่ไม่ได้จัดการเรียน การสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียน

2.4 ด้านมาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ได้รับสื่อ บทเรียนสำเร็จรูปจากกรม สำหรับการผลิตสื่อบทเรียนสำเร็จรูปด้วยตนเองนั้น โรงเรียนที่ได้ ดำเนินการและไม่ได้ดำเนินการมีจำนวนเท่ากัน และส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือจากโรงเรียน ที่ในด้านหนังสือเรียน สื่ออุปกรณ์การเรียนและเครื่องมือ เครื่องใช้มากที่สุด

2.5 ด้านมาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน ส่วนใหญ่ได้จัด กิจกรรมส่งเสริมการปลูกต้นไม้และได้จัดให้มีการปลูกต้นไม้ในบริเวณโรงเรียนมากที่สุด และ ส่วนใหญ่ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมโครงการโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน โดยการให้ โรงเรียนเป็นศูนย์กลางบริการสังคมทางด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาชุมชน การรักษามรดก วัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางการเลือกตั้ง

ตอนที่ 3 ปัญหาในการดำเนินงานการขยายโอกาสทางการศึกษาตามมาตรการใน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

3.1 ปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียนจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9 พบว่า มีปัญหาดังนี้คือ ด้านมาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานโครงการ มีปัญหาครู - อาจารย์ไม่เข้าใจโครงการและไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการทำงานตามโครงการ และโรงเรียน ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอและกรมจัดสรรไปให้ล่าช้า ด้านมาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง มีปัญหาการยกเว้น เงินบำรุงการศึกษาทำให้โรงเรียนขาดความคล่องตัว ในการดำเนินงานของ โรงเรียนและผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการให้นักเรียนแต่งเครื่องแบบนักเรียน ด้านมาตรการ ส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว มีปัญหาโรงเรียนไม่สามารถจัดนิเทศติดตามและ ประเมินผลงานของนักเรียนตามโครงการที่บ้านของนักเรียนเท่าที่ควร และปัญหาผู้ปกครองและ

นักเรียนไม่เข้าใจและไม่ต้องการเรียนแบบกึ่งระบบโรงเรียน ด้านมาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน มีปัญหาโรงเรียนไม่สามารถผลิตสื่อบทเรียนสำเร็จรูปได้ และโรงเรียนได้รับสื่อบทเรียนสำเร็จรูปจากหน่วยศึกษานิเทศก์ไม่ครบและล่าช้า มาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน มีปัญหาโรงเรียนติดต่oprสานงานกับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่นไม่ดีเท่าที่ควร และประชาชนและหน่วยงานอื่นไม่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเท่าที่ควร

3.2 ปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียนตามความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9 พบว่ามีปัญหาด่าง ๆ ดังนี้คือ ด้านมาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานโครงการ มีปัญหาในการจัดทำแผนงานและแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินการตามโครงการ และการส่งเสริมให้มีการเยี่ยมชมโรงเรียนที่มีผลงานดีเด่น ด้านมาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองมีปัญหาค่าใช้จ่ายในการจัดหาพาหนะในการเดินทางให้แก่นักเรียน และขาดการสนับสนุนให้นักเรียนช่วยตนเองในการพัฒนาที่หักในโรงเรียนและช่วยตนเองในด้านปัจจัยสี่ ด้านมาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว มีปัญหาการดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียนและมีปัญหาในการจัดตั้งชุมนุมโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองขึ้นในโรงเรียน ด้านมาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน มีปัญหาโรงเรียนไม่ได้รับความช่วยเหลือจากโรงเรียนที่ในการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินงานตามโครงการ และมีปัญหาในการนำสื่อบทเรียนสำเร็จรูปไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ด้านมาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน มีปัญหาในการดำเนินการตามโครงการปลูกต้นไม้ข้างถนนในรัศมี 1 กม. จะถึงโรงเรียนและหันจากโรงเรียน และขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการปลูกต้นไม้ในที่สาธารณะในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่จะได้นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ด้านมาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานโครงการ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนได้มีการจัดทำแผนงานและแผนปฏิบัติการโครงการ โดยทุกโรงเรียนได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานระดับโรงเรียน ได้มีการจัดทำเอกสารเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการ นอกจากนี้ยังได้มีการจัดแนะแนวการศึกษาต่อแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่

บริการและได้มีการพบปะกับผู้นำท้องถิ่นหรือชุมชน ส่วนใหญ่ได้มีการจัดให้มีการ เยี่ยมชมโรงเรียน ที่มีผลงานดี เค่นและได้นำผลมาใช้ในการจัดกระบวนการ เรียนการสอนมากที่สุด

แต่อย่างไรก็ดี จากผลการวิจัยพบปัญหา เกี่ยวกับมาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหาร งานโครงการ โดยส่วนใหญ่ครู - อาจารย์ไม่เข้าใจโครงการและไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ใน การทำงานตามโครงการ ทั้งนี้เพราะกรมสามัญศึกษาได้จัดการประชุมสัมมนาให้เฉพาะผู้บริหาร โรงเรียนทั้งก่อนการค้ำ เนินงานและระหว่างการค้ำ เนินงานตามโครงการโดยไม่เคยจัดการประชุม สัมมนาให้แก่ครู - อาจารย์ในโรงเรียนเลย ทำให้ครู - อาจารย์ไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ ในการค้ำ เนินงานตามโครงการอย่างถ่องแท้ และครู - อาจารย์ขาดความรับผิดชอบ ความเสียหาย ซึ่งทำให้เกิดปัญหาดังแต่เริ่มโครงการ ได้แก่มีปัญหาในการทำหน้าที่ แผนปฏิบัติการโครงการ ดัง เช่น ฉลอง บันทอง (2530 : 16) ได้กล่าวถึงความสำคัญในการจัดทำแผน/โครงการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาว่า "การจัดทำโครงการในสถานศึกษานั้นมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก โรงเรียนได้จัดทำโครงการต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อแก้ไขสภาพปัญหาที่โรงเรียนเผชิญ อยู่ และประการต่อมาคือเพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงการค้ำ เนินงานของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น.. . อย่างไรก็ตาม ยังมีความ เข้าใจคลาดเคลื่อนหลายประการ เกี่ยวกับการจัดทำโครงการไม่มี ประสิทธิภาพและทำให้สิ้น เปลืองงบประมาณโดยไม่จำเป็น" จากการศึกษาวิจัยได้ไปพบด้วยตนเอง ในระหว่างการ เก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนใหญ่โรงเรียนได้กำหนดแผนงานและแผนปฏิบัติการ โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการโรงเรียนทั้งหมด ไม่ได้จัดทำแผนงานแผนปฏิบัติการ โครงการนี้โดยเฉพาะ ทำให้ขาดข้อมูลรายละเอียดในการค้ำ เนินงานตามมาตรการในโครงการ ความ เอกสารกิจกรรม (แม่บท) ภาคปฏิบัติการมาตรการต่าง ๆ ของกรมสามัญศึกษาซึ่งสอดคล้องกับ สนานจิตร สุคนธ์วิทย์ (2524 : 83 อ้างถึงใน สมพงษ์ หลงสูงเนิน, 2531 : 129) ได้ กล่าวถึงปัญหาการวางแผนที่เกิดขึ้นจากข้อจำกัดว่า "ขาดข้อมูลในการวางแผนรูปต่าง ๆ เช่น ในหน่วยงานวางแผนไม่มีการรวบรวมข้อมูล ใช้ระบบข้อมูลกลาง เช่น จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ทำให้ข้อมูลไม่ทันสมัยหรือไม่อยู่ในรูปแบบที่ต้องการ ภายในระยะเวลาที่ต้องการ สำหรับหน่วยงาน ที่สำรวจข้อมูลเองบางครั้งข้อมูลที่ได้อาจไม่น่า เชื่อถือ" ดังนั้นนอกจากที่กรมจะกำหนดให้โรงเรียน แต่งตั้งคณะทำงานระดับโรงเรียนแล้ว ควรได้มีการจัดประชุมสัมมนาคณะทำงานระดับโรงเรียน และครู - อาจารย์ในโรงเรียนให้ เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการค้ำ เนินงานตามโครงการจะได้ไม่มี ปัญหาในขั้นปฏิบัติการแผน อนันต์ เกตุวงศ์ (2526 : 69) ได้ให้แนวคิดในการปฏิบัติการแผน

ว่า

การจัด เตรียมบุคคลผู้ปฏิบัติตามแผนและการกำหนดคมอหมาย ความรับผิดชอบ หัวหน้าผู้รับผิดชอบ ในการดำเนินงานตามแผน อาจต้องมีคณะบุคคลหรือคณะกรรมการ เพื่อทำหน้าที่ช่วยในการ ดำเนินงานตามแผนหรือการจัดทำแผนดำเนินงาน ในองค์การที่มี ตัวบุคคลทั้งสายบังคับบัญชาและผู้ช่วยด้านต่าง ๆ แล้ว หัวหน้า ผู้ดำเนินการตามแผนสามารถใช้บุคคลที่มีอยู่ได้เลย โดย การมอบหมายงานและความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องให้และอาจมี การแต่งตั้งคณะกรรมการและหน่วยงาน เพื่อช่วยอีกส่วนหนึ่งก็ได้ หากจำเป็น

2. ด้านมาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า โรงเรียน ได้มีการยกเว้น เงินบำรุงการศึกษาโดยส่วนใหญ่ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับโรงเรียน ได้มีการจัดหาหนังสือให้ยืม เรียนครบทุกหมวดวิชา ได้มีการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่นักเรียน และได้มีการผ่อนผันการแต่ง เครื่องแบบนักเรียน ชุดลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาดและชุดพลศึกษา

แต่อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยพบว่า ในด้านมาตรการลดค่าใช้จ่ายของ ผู้ปกครองนั้น โรงเรียนมีปัญหากการยกเว้น เงินบำรุงการศึกษาทำให้โรงเรียนขาดความคล่องตัว ในการดำเนินงานของโรงเรียน อาจเป็นเพราะระบบบริหารการศึกษาอยู่ในระบบราชการ ที่มีขั้นตอนในการปฏิบัติงานยุ่งยากซับซ้อน ขาดความคล่องตัวและมีความ เฉื่อยชาในการทำงาน เพราะมีสายงานมาก ดังเช่น อรุณ วัชรธรรม (2526 : 80) ได้กล่าวถึงระบบราชการว่า "ยึดถือระบบแบบแผนจนเกินไป โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและความเหมาะสม" และ "วิธีการ ทำงานของราชการที่ล่าช้าจนเกินควร" ซึ่งตรงกับรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ (2530 : 15) ที่ว่า "งบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางมีความสำคัญมากเนื่องจาก โรงเรียนมีการยกเว้นการ เก็บเงินบำรุงการศึกษาแก่นักเรียนในโครงการเกือบทุกคน ความล่าช้า ของงบประมาณรวมทั้งการไม่ได้รับการสนับสนุนใน เรื่องการจัดสรรงบประมาณเท่าที่ควรจะเป็น ปัญหาที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ เป็นอย่างมาก" ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้นำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น การจัดหาหนะในการ เดินทางให้แก่ นักเรียน การจัดที่พักอาศัยในโรงเรียนให้แก่ นักเรียน การจัดหาหนังสือให้นัก เรียนยืม เรียน

นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ตรงข้ามกับ เป้าหมายในการดำเนินงานตามโครงการ ได้แก่

การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองโดยอนุญาตให้นักเรียนไม่ต้องแต่งเครื่องแบบนักเรียนเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย แต่ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่กลับต้องการให้นักเรียนแต่งเครื่องแบบนักเรียน เนื่องจากเห็นว่ามีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และต้องการให้บุตรหลานปฏิบัติเช่นเดียวกับนักเรียนอื่น ๆ ซึ่งตรงกับรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530 : 9) ที่ว่า "ผู้ปกครองส่วนใหญ่ร้อยละ 75 เห็นว่า ควรแต่งเครื่องแบบเพราะมีความเป็นระเบียบปลอดภัยแก่เด็กและยังสร้างความภาคภูมิใจแก่เด็กด้วย รวมทั้งทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างนักเรียนและเด็กที่ไม่ใช่ นักเรียน ซึ่งง่ายต่อการดูแลความประพฤติ" สำหรับรายงานผลการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9 (2531 : 25) ค้นพบสาเหตุหนึ่งที่โรงเรียนไม่ได้ดำเนินการตามมาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองโดยการผ่อนผันการแต่งกายเครื่องแบบนักเรียน เนื่องจากไม่มีนักเรียนเลือกเรียนแบบกึ่งระบบโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองโดยอนุญาตให้นักเรียนไม่ต้องแต่งเครื่องแบบนักเรียนเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายนั้น เป็นการดีแล้ว แต่หากผู้ปกครองมีความพร้อมจะจัดหาเครื่องแบบให้นักเรียน เหมือนกับนักเรียนในโรงเรียนนอกโครงการก็ย่อมทำได้ มาตรการข้อนี้เป็นการเปิดกว้างให้ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีได้มีโอกาสทางการศึกษาสูงขึ้น

3. ด้านมาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว ซึ่งผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ดำเนินการ เพื่อผลิตและประกอบอาหารสำหรับนักเรียนที่โรงเรียนและที่บ้านของนักเรียนโดยการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์มากที่สุด ได้ดำเนินการจัดหาจัดสร้างแหล่งน้ำหรือที่เก็บน้ำที่โรงเรียนโดยการทำบ่อเก็บน้ำด้วยอิฐบล็อกและชุดสระน้ำธรรมชาติ มีการจัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้และเครื่องมือ เครื่องใช้ โดยการจัดสอนในวิชาการทำงาน - อาชีพ ได้จัดให้มีการพัฒนาม้านหรือที่อยู่อาศัยโดยการพัฒนาแบบบ้านตามโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองมากที่สุด ได้มีการเชิญเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้และตรวจสุขภาพนักเรียน ได้ดำเนินการส่งเสริมให้นักเรียนปลูกสมุนไพรที่โรงเรียน แต่ยังไม่ถึงขั้นมีเครื่องอบแห้ง (ออนเหนือ) ใช้อบสมุนไพรและเก็บสมุนไพรในรูปทึบห่อหรือนำสมุนไพรไปจำหน่ายได้

แต่อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยพบว่าในด้านมาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัวนั้น มีปัญหาโรงเรียนไม่สามารถจัดการนิเทศ ติดตามและประเมินผลงานของนักเรียนตามโครงการที่บ้านของนักเรียนเท่าที่ควร เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม

ในปัจจุบันที่ครู - อาจารย์ต้องทำงานหารายได้พิเศษนอกเหนือจากงานประจำ ไม่สามารถอุทิศเวลาให้กับงานของโรงเรียนได้เต็มที่ นอกจากนี้ยังขาดงบประมาณสนับสนุนในด้านค่าพาหนะและค่าน้ำมัน เชื้อเพลิง เรื่องนี้ผู้วิจัยได้ประสบด้วยตนเองอยู่บ้างในฐานะที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาและจากการที่ได้ไปพบกับผู้บริหารโรงเรียนด้วยตนเองระหว่างเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลว่า ปัญหาสำคัญที่โรงเรียนไม่สามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมายคือ ครู - อาจารย์ขาดอุดมการณ์ ไม่เอาใจใส่ต่อภารกิจหน้าที่ ไม่มีความคิดสร้างสรรค์และไม่มีความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2532 : 3 - 5) ได้รายงานปัญหาที่มีสาเหตุเกิดจากครูในการดำเนินงานตามโครงการดังนี้ (1) ขาดความสามัคคี (2) เพิ่มงานครู (3) เอาโรงเรียนอื่นมา เปรียบเทียบ (4) ทำงานเพื่อรอเปลี่ยนที่ทำงาน (5) คิดว่าตนเองขาดโอกาสในการศึกษาต่อ (6) มีบ้านพักอยู่ในเมือง (7) ไม่ชอบเข้าหมู่บ้าน (8) จัดกิจกรรมการสอนแบบขอไปที (9) ชอบพูดจาตู่หมิ่นนักเรียน (10) ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล (11) ลงโทษนักเรียนรุนแรงเกินไป (12) ชอบข่มขู่เกี่ยวกับผลการเรียน (13) ชอบยกผลนักเรียนเก่งมาเทียบเคียง (14) ไม่เข้าใจวิธีการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลที่แท้จริง ชอบทำตามโรงเรียนขนาดใหญ่

นอกจากนี้ยังมีปัญหา ผู้ปกครองและนักเรียนไม่เข้าใจและไม่ต้องการเรียนแบบกึ่งระบบโรงเรียน เนื่องจากเห็นว่า การเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียนไม่ได้ผล ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีโรงเรียนที่ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียนเพียง 14 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 36.8 และมีโรงเรียนที่ไม่ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียนถึง 24 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 63.2 จากการที่ได้ไปพบด้วยตนเองในระหว่างเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า มีจำนวนนักเรียนแบบกึ่งระบบโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย บางโรงเรียนมีจำนวนนักเรียนแบบกึ่งระบบโรงเรียนเพียงคนเดียว บางโรงเรียนมีจำนวนนักเรียนปกติมากกว่านักเรียนแบบกึ่งระบบโรงเรียน แต่รายงานเป็นแบบกึ่งระบบโรงเรียนทั้งหมด ซึ่งจะส่งผลในการขอเปิดศูนย์การเรียนและได้รับงบประมาณสนับสนุนศูนย์การเรียน มีผลด้านรายชื่อปริมาณจำนวนนักเรียน เข้าศึกษาต่อทำให้ได้รับ เงินทดแทนเงินบำรุงการศึกษาเพิ่มขึ้น ตลอดจนเป็นการแสดงถึงความตั้งใจที่จะดำเนินงานให้ได้ครบตามกิจกรรม (แม่บท) ภาคปฏิบัติตามมาตรฐานต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530 : 13) ที่ว่า

การเรียนการสอนโปรแกรมที่ระบบโรงเรียนยังไม่ได้ เป็นที่ต้องการของผู้ปกครองและนักเรียนเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากผู้ปกครองเกรงว่าเด็กจะเรียนไม่เต็มที่ ทั้งยังเห็นว่าเด็กยังเล็กเกินไปและขาดความรับผิดชอบที่จะควบคุมตนเองได้ อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนโปรแกรมที่ระบบโรงเรียนก็เป็นที่ยอมรับในหลักการตามทัศนะของผู้บริหารและครู แต่อาจมีปัญหายู้งายในเรื่องความพร้อมของครู นักเรียนและผู้ปกครอง

ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย ได้แก่โรงเรียนไม่สามารถติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองให้ เข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่น การจัดหาจัดสร้างแหล่งน้ำหรือที่เก็บน้ำที่บ้านของนักเรียน การจัดตั้งชุมนุมโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองขึ้นในโรงเรียน และมีปัญหาวิทยากรท้องถิ่นและสถานประกอบการมีน้อย แต่ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนแบบที่ระบบโรงเรียนนั้นมีประโยชน์ในการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนอย่างยิ่ง กรมสามัญศึกษาควรกำหนด เป็นนโยบายให้โรงเรียนในโครงการทุกโรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนแบบที่ระบบโรงเรียนอย่างจริงจัง โดยเพิ่มงบประมาณการจัดทำสื่อบทเรียนสำเร็จรูป การจัดตั้งศูนย์การเรียนและค่าใช้จ่ายในการออกไปนิตศงานแก่ครู - อาจารย์ด้วย

สำหรับปัญหาวิทยากรท้องถิ่นและสถานประกอบการมีน้อยนั้น เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในชนบทยากจนและห่างไกลสถานประกอบการ ตลอดจนความพร้อมของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ ได้รายงานเรื่อง "การวิจัยการไปศึกษาสภาพภาพของการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพและการใช้แหล่งวิทยากรและสถานประกอบการ ความหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521" มีปัญหาและอุปสรรคด้านต่อไปนี้คือ

- (1) สถานฝึกอาชีพส่วนใหญ่ที่โรงเรียนติดต่อขอความร่วมมือในการรับนักเรียน เข้าฝึกอาชีพยังไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายในการฝึกงานของนักเรียนจึงทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร
- (2) นักเรียนและครูนิเทศขาดความสะดวกในการไปใช้สถานฝึกนอกโรงเรียน เนื่องจากสถานฝึกอยู่ไกล ไม่มีพาหนะรับ - ส่งนักเรียนและครูนิเทศ ไม่ปลอดภัยในการเดินทาง มีชั่วโมงสอนมากไม่มีเวลาไปนิตศ ไม่มีค่าใช้จ่ายในการฝึกและการนิตศ ฯลฯ (3) ระยะเวลาที่เด็กไปฝึกสั้น/น้อยเกินไป การฝึกไม่ต่อเนื่องทำให้ได้ผลไม่สมบูรณ์ เด็กไม่เกิดทักษะเพียงพอในอาชีพนั้น (4) สถานฝึกอาชีพรับนักเรียนได้จำนวนจำกัด เพราะ เป็นสถานประกอบการที่มีขนาดเล็ก อุปกรณ์มีจำกัดไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน (5) เจ้าของสถานฝึกไม่มีเวลาที่จะสอนหรือดูแลนักเรียนได้เต็มที่ เพราะต้องทำงานเอง (6) มีปัญหาในการจัดการการสอน ต้องจัดเวลา

พิเศษให้นักเรียนไปฝึกและจัดเวลาสำหรับครูไปนิเทศด้วย (7) อาชีพบางอย่างยากเกินไปสำหรับนักเรียนในวัยนี้ และบางงานทางโรงเรียนควรจัดสอนความรู้พื้นฐานในด้านนั้นให้นักเรียนก่อนที่จะส่งไปฝึกงานนอกโรงเรียน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529 : 432)

อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ฝึกปฏิบัติวิชาอาชีพ เฉพาะในการสอนวิชาการงาน - อาชีพ โดยเชิญผู้ประกอบอาชีพอิสระซึ่งเป็นวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้เป็นครั้งคราวเท่านั้น ส่วนใหญ่มิได้จัดสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียนโดยฝึกปฏิบัติวิชาอาชีพท้องถิ่นอย่างจริงจัง การดำเนินงานตามโครงการหารายได้ระหว่างเรียนและการจัดโครงการกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนจึงไม่บรรลุผลตามเป้าหมายเท่าที่ควร

4. ด้านมาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนได้รับสื่อทเรียนสำเร็จรูปจากกรมสามัญศึกษา แต่มีปัญหาโรงเรียนไม่สามารถผลิตสื่อทเรียนสำเร็จรูปด้วยตนเองได้ เนื่องจากครู - อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการผลิต ปัญหาโรงเรียนได้รับสื่อทเรียนสำเร็จรูปจากหน่วยศึกษานิเทศก์ไม่ครบและล่าช้า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชนิดา รัชกุลเมือง (2527 : 90) ได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของแต่ละระดับว่ายังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร อีกทั้งยังมีความแตกต่างกันในด้านคุณภาพของสถานศึกษาระหว่างสถาบันในเมืองและชนบทอันมีสาเหตุมาจาก (1) การให้ความสำคัญในการจัดสรรและใช้จ่ายงบประมาณในการก่อสร้างยังคงอยู่ในระดับสูงคือ ประมาณร้อยละ 30 - 40 ของงบประมาณการศึกษา จึงทำให้เหลืองบประมาณที่จะนำไปพัฒนาทางด้านคุณภาพในสัดส่วนที่จำกัด (2) การพัฒนาครู - อาจารย์ยังทำไม่ได้เต็มที่ (3) อุปกรณ์การเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ (4) การตรวจและนิเทศโรงเรียนยังทำไม่ได้ทั่วถึงและไม่สม่ำเสมอ

นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนคือ นักเรียนไม่ตั้งใจเรียนและลาออกกลางคัน เนื่องจากผู้ปกครองมีฐานะยากจนและนักเรียนต้องช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพที่บ้าน ซึ่งตรงกับการศึกษาของ ฮาร์บิสัน และมายเออร์ (Habison and Myers, 1964 : 11) พบว่า "เด็กที่อยู่ในวัยระหว่าง 1 - 15 ปี จากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงจะมีโอกาสได้เข้าศึกษาโดยไม่หยุดชะงัก เด็กที่อยู่ในฐานะครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา เพราะต้องออกจากโรงเรียนมาทำงานเพื่อหารายได้" และหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2532 : 5 - 6) ได้รวบรวมสาเหตุที่นักเรียนออกกลางคันในส่วนใหญ่ที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนดังนี้ (1) เดินทางมาเรียนยากลำบาก (2) ไม่มีอาหารกลางวัน

รับประทาน (3) ต้องช่วยงานบ้าน (4) แต่งกายไม่เหมาะสม (5) เรียนไม่ทันเพื่อน (6) ไม่ศรัทธาโรงเรียน (7) ถูกเกณฑ์มาเรียน (8) ชอบตามเพื่อน (9) อยากได้สิ่งของเครื่องใช้เหมือนเพื่อนบ้าง (10) ความอยากและเป้าหมายการเรียนไม่มี (11) สุขภาพร่างกายไม่สมบูรณ์ มีโรคประจำตัว สายตา หู

จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การดำเนินงานด้านมาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนไม่ค่อยจะได้ผลเท่าที่ควร จากเอกสารรายงานสรุปผลการอภิปรายเรื่องการประเมินผลการเรียน ในการประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา เมื่อวันที่ 9 - 10 มีนาคม 2532 ณ หอประชุมโรงเรียนสตรีนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ สรุปปัญหาไว้ข้อหนึ่งว่า "การประเมินคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน ค.อมค.สศ. จะอยู่ในเกณฑ์ค่า"

5. ด้านมาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการปลูกต้นไม้โดยจัดให้มีการปลูกต้นไม้ในบริเวณโรงเรียนมากที่สุด และส่วนใหญ่ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน โดยให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางบริการสังคมด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาชุมชน การรักษามรดกวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางการเลือกตั้ง เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยพบว่า ในด้านมาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนนั้น โรงเรียนมีปัญหาโรงเรียนคิดค่อประสานงานกับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่นไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากครู - อาจารย์ไม่มีเวลาและขาดประสบการณ์ในการเข้าถึงประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จารูวรรณ วัฒนกุล (2526 : ง - จ) พบว่า "สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานได้แก่ ความยากจนของประชาชน ครูไม่มีเวลา ขาดแคลนวัสดุ ขาดความสนใจจากประชาชน ครูขาดความสามารถในการสอนวิชาอาชีพ ความไม่รู้ของครูเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน"

ปัญหาดังกล่าวทำให้การดำเนินงานตามมาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนไม่ได้ผลเท่าที่ควร ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องถิ่นชนบทควรจะตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนและควรพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนนับว่ามีความสำคัญที่จะนำการบริหารในข้อนี้ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ซึ่งรายละเอียดของการบริหารงานที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในชนบท

ที่มีฐานะ เป็นผู้บริหารควรตระหนักและปฏิบัติ ทวน ทินตุพันธ์ (2524 : 14 - 20) ได้รวบรวม
แนวปฏิบัติจากผู้รู้หลายท่านและสรุปไว้ 8 ประการดังต่อไปนี้

- (1) การเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน เพื่อพบปะหารือชมผลงานนักเรียนและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียน จัดขึ้น เพื่อประโยชน์ของชุมชน
- (2) การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ เพื่อ เปรียบ เทียบพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างที่อยู่โรงเรียนและที่บ้านว่า มีความแตกต่างกันหรือไม่ ถ้าแตกต่างจะได้หาทางแก้ไขต่อไป
- (3) โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน เช่น การให้ความรู้ใน การพัฒนาอาชีพ เผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ แนะนำนักเรียนพัฒนาชุมชน ด้านวิชา เช่น ทำความสะอาดวัด ถนนหนทาง
- (4) โรงเรียนขอความช่วยเหลือและความร่วมมือจากชุมชน เช่น ขอความร่วมมือด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์และแรงงานจากประชาชน ทั้งนี้ ต้องคำนึงสภาพและฐานะทาง เศรษฐกิจของชุมชนด้วย
- (5) บริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสใช้หอประชุม ห้องสมุด ห้องพยาบาลและ สนามกีฬาของโรงเรียน เป็นต้น
- (6) การใช้ทรัพยากรในชุมชน เช่น การนำนักเรียนออกไปศึกษา นอกสถานที่ตามสถาบันต่าง ๆ อาทิ พิพิธภัณฑ์ โรงงานอุตสาหกรรม หรือนำบุคคลที่มีความรู้ไปบรรยายและสาธิต เกี่ยวกับความรู้ด้านอาชีพและอื่น ๆ
- (7) การออกไปเยี่ยมผู้ปกครองนักเรียนและการเข้าร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ ของชุมชน เช่น นำครูออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อปรึกษาหารือ เกี่ยวกับตัวนักเรียนและให้ความรู้ด้านอื่น ๆ หรือหาโอกาสร่วมกิจกรรมชุมชน เนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น อุปสมบท งานศพและงานประเพณีต่าง ๆ
- (8) การประชาสัมพันธ์โรงเรียน เช่น การสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และผู้มีบทบาทสำคัญที่จะประชาสัมพันธ์โรงเรียน ได้แก่ นักเรียน ครู และบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ซึ่งวิธีการที่จะ ประชาสัมพันธ์อาจทำได้ อาทิ จัดสิ่งพิมพ์เผยแพร่ข่าวสาร จัดเจ้าหน้าที่ ประชาสัมพันธ์โรงเรียนเพื่อตอบข้อมูลและให้ความสะดวกแก่ประชาชน หรือเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ เป็นต้น

วิธีการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดของ วิทยุ สาร (2526 : 315) ที่ว่า

"ควรสนับสนุนให้ประชาชน เข้ามาช่วยเหลือ ก่ออุลกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งในด้านการเงิน

วัสดุ แรงงานและกำลังใจ ตลอดจนให้ประชาชนมีความ เข้าใจในความสำคัญของการศึกษา”
 อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้พบว่า โรงเรียนจะให้ความช่วยเหลือชุมชน เฉพาะกิจกรรมที่ชุมชน
 หรือท้องถิ่นได้ขอความร่วมมือเท่านั้น การที่โรงเรียนจะจัดโครงการกิจกรรมบริการชุมชน
 ด้วยตนเองนั้นค่อนข้างน้อย ดังเช่น ชนิดา รัชกุลเมือง (2527 : 92) ได้กล่าวถึงความ
 สัมพันธระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาว่า “การดำเนินงานในด้านบริการทางวิชาการและด้านอื่น ๆ
 ของสถานศึกษาที่ให้แก่ชุมชนยังทำไม่ได้เต็มที่ และการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา
 สถานศึกษามีน้อยมาก”

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ ดังต่อไปนี้

1. กรมสามัญศึกษาควรจัดให้มีการประชุมสัมมนาครู - อาจารย์ของโรงเรียนใน
 โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อหาแนวทางปฏิบัติและทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ใน
 การทำงานตามโครงการ
2. กรมสามัญศึกษาควรจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ตามโครงการ
 ให้เพียงพอ เช่น การจัดสรรวัสดุครุภัณฑ์และอุปกรณ์การศึกษา การจัดหาหนังสือให้นักเรียนยืม เรียน
 การสร้างที่พักในโรงเรียนให้นักเรียน การจัดหาหน้ให้นักเรียน ค่าใช้สอยของครู - อาจารย์
 ที่ออกไปนิเทศ ติดตามผลงานและค่าตอบแทนวิทยากร
3. กรมสามัญศึกษาควรตัดโอนงบประมาณทดแทนเงินบำรุงการศึกษาและงบประมาณ
 สนับสนุนด้านอื่น ๆ ให้แก่โรงเรียนอย่างรวดเร็ว และควรมีการคัดทอนชั้นตอนการเบิกจ่าย
 งบประมาณให้สั้นลง
4. กรมสามัญศึกษาควรกำหนด เป็นนโยบายและแนวปฏิบัติที่จะส่งเสริมและสนับสนุน
 ให้ผู้บริหารโรงเรียนและครู - อาจารย์ของโรงเรียนในโครงการได้สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธา
 ให้แก่ชุมชนและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
5. กรมสามัญศึกษาควรติดตามและประเมินผลในการจัดการ เรียนการสอนแบบกึ่งระบบ
 โรงเรียนอย่างจริงจัง เพื่อให้ทุกโรงเรียนสามารถปฏิบัติได้และติดตามประเมินผลการจัดการ เรียน
 การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. กรมสามัญศึกษาควรจัดหาสื่อบท เรียบสำ เร็จรูปให้ครบทุกรายวิชาและจัดส่งให้แก่

โรงเรียนตามกำหนดก่อน เปิดภาค เรียน นอกจากนี้ควรจัดอบรมการผลิตสื่อท เรียนสำ เร็จรูปแก่ ครู - อาจารย์ของโรงเรียนในโครงการ

7. กรมสามัญศึกษาควรกำหนดคนโยบายและมีมาตรการในการที่จะให้โรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่ในจังหวัดนั้น ๆ ได้มีบทบาทและหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือ เกื้อกูลแก่โรงเรียนในโครงการ ทั้งในด้านวิชาการและทรัพยากร

8. กรมสามัญศึกษาควรส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาอาชีพอย่างจริงจัง สามารถ นำผลผลิตของนักเรียนมาจำหน่ายได้ โดยให้สัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนและตลาด ในชุมชน

9. กรมสามัญศึกษาควรมีมาตรการและแนวทางที่มุ่งใจให้ผู้บริหารโรงเรียน ครู - อาจารย์และบุคลากรในโรงเรียนได้มีแรงจูงใจ ขวัญและกำลังใจที่จะปฏิบัติงานในโรงเรียน โดยจัดสวัสดิการที่ทักอาศัยให้มีความสะดวก ความปลอดภัย มีการบำรุงเห้จความดีความชอบ เป็นกรณีพิเศษ และมีการยกย่อง เชิดชูเกียรติผู้ที่มีผลงานดีเด่น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในอนาคต

การทำวิจัยครั้งนี้พบว่า มีเรื่องควรที่จะได้มีการทำการวิจัยเกี่ยวกับโครงการขยาย โอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอไว้ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานการขยายโอกาสทางการศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. การศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานการขยายโอกาสทางการศึกษา ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
3. สภาพและปัญหาในการจัดการ เรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียนตามโครงการ ขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น